

Міністерство аграрної політики та продовольства України
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва

Затверджено рішенням вченої ради
факультету лісового господарства
(протокол № 3 від 29.05.2014 р.)

**Методичні вказівки до проходження ознайомчої практики
студентами факультету лісового господарства
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»
напряму 6.090103 – «Лісове і садово-паркове господарство»
спеціалізації «Лісове господарство»**

Харків - 2014

Укладачі: *Ю.В. Карпець, А.М. Салтиков, О.І. Лялін, І.М. Мікуліна*

Рецензенти:

М.О. Горін, доктор біологічних наук, професор кафедри ґрунтознавства
ХНАУ ім. В.В. Докучаєва

А.М. Полив'яний, кандидат сільськогосподарських наук, декан факультету
лісового господарства ХНАУ ім. В.В. Докучаєва

Методичні вказівки до проходження ознайомчої практики студентами факультету лісового господарства освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» напрямку 6.090103 – «Лісове і садово-паркове господарство» спеціалізації «Лісове господарство» / уклад. : Ю.В. Карпець, А.М. Салтиков, О.І. Лялін, І.М. Мікуліна; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2014. – 15 с.

© Ю.В. Карпець, А.М. Салтиков,
О.І. Лялін, І.М. Мікуліна
© Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва, 2014

1. Організація і керівництво практикою

Ознайомча практика є важливою і невід'ємною складовою частиною навчального процесу, а також початковим етапом практичної підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Вона є першим етапом в циклі технологічних практик, де студент вивчає структуру та діяльність підприємств, особливості лісового фонду й основи ведення лісового господарства. Ознайомчу практику студенти проходять після двох курсів теоретичної підготовки та навчальних практик згідно з навчальним планом. Практику проводять на базі передових підприємств лісового господарства та інших установ лісгосподарського спрямування.

1.1. Мета і завдання практики

Основною метою ознайомчої практики є ознайомлення студента у виробничих умовах зі структурою лісгосподарського підприємства, організацією його діяльності, особливостями ведення лісового господарства, а також збір даних для дальшого використання під час навчання на третьому і четвертому курсах. Під час проходження практики студент повинен:

- ознайомитись з адміністративно-територіальною та організаційною структурою підприємства, з особливостями здійснення основних виробничих циклів і технологією виконання лісгосподарських робіт;
- ознайомитись з даними лісовпорядкування та основними проектними, технологічними і звітними документами підприємства;
- зібрати необхідні відомості для написання курсових проектів, виконання практичних та лабораторних робіт з лісознавства, лісівництва, лісових культур, лісової таксації, деревинознавства та ін.

1.2. Права і обов'язки студента-практиканта

Перед виїздом на практику студент повинен одержати в деканаті відповідні документи, отримати консультації представника деканату й керівника практики від університету і своєчасно виїхати на місце ознайомчої практики. Після прибуття слід зустрітися з керівником підприємства для узгодження місця проходження практики. Керівник призначає відповідальну особу від підприємства за проходження практики. Далі студент складає календарний план практики, керуючись програмою практики (розділ 3) і виробничими планами підприємства.

Під час проходження практики слід:

- повністю виконувати завдання, передбачені програмою практики;
- дотримуватись діючих на підприємстві правил внутрішнього розпорядку;
- вивчити і дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії;
- вести щоденник і записувати зміст і результати виконаних робіт;
- подати керівнику звіт про виконання програми практики.

1.3. Керівництво практикою

Керівництво практикою здійснюють університет і підприємство, в якому студент проходить ознайомчу практику.

Керівник практики від навчального закладу (викладач):

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед виїздом студентів на практику (інструктаж про порядок проходження практики, з техніки безпеки та ін.);
- відповідає за методичне забезпечення практики відповідно до навчального плану і програми практики;

- спільно з керівником практики від виробництва керує роботою студентів, передбаченою завданням ознайомчої практики;
- надає завідувачу відповідної кафедри звіт про результати проходження практики.

На підприємстві відповідальність за організацію практики покладають на керівника підприємства (директора, начальника експедиції і т.д.). Безпосереднє керівництво практикою, як правило, покладають на головного лісничого, головного інженера, лісничого, помічника лісничого, таксатора, старшого наукового співробітника.

Підприємства, які є базами практик:

- організують практику студентів відповідно до цієї програми;
- надають місця практики, забезпечують якісне її проходження;
- за необхідності погоджують з університетом календарні графіки проходження практики та надають відповідні зауваження та пропозиції;
- надають студентам-практикантам можливість користуватися наявною літературою, проектною, звітною, технічною й іншою документацією;
- допомагають у підборі матеріалів для курсових проектів і лабораторно-практичних робіт;
- проводять інструктажі з техніки безпеки та внутрішнього розпорядку і за необхідності проводять навчання безпечним методам роботи;
- несуть відповідальність за порушення студентами правил техніки безпеки і внутрішнього розпорядку;
- контролюють ведення щоденників, підготовку звітів і складають на студентів характеристики, відображуючи рівень знань студентів, їхнє ставлення до проходження практики та роботи. Перевіряючи щоденник і звіт, керівник практики ставить свій підпис і печатку підприємства.

2. Програма практики

Тривалість ознайомчої практики становить 10 робочих днів. Протягом цього часу необхідно ознайомитися зі структурою підприємства і його виробничою діяльністю з основних питань: організації та економіки виробництва, лісовпорядкування і лісової таксації, лісівництва, лісових культур, лісової і гідротехнічної меліорації, лісоексплуатації і лісозаготівлі, лісозахисту, охорони природи і лісової пірології, механізації лісогосподарських робіт.

Після вивчення і копіювання документів лісовпорядкування та таксаційних описів у конторі підприємства, аналізу лісогосподарської діяльності, проектної, технологічної і звітної документації, ознайомлення з виробничими об'єктами студенти роблять короткі описи видів діяльності підприємства.

Слід мати на увазі, що в щоденниках і звітах потрібно наводити не тільки назви робіт (відведення лісосік, рубки догляду, обробіток ґрунту і т.ін.), а й конкретні основні дані щодо виконання певного виду робіт.

2.1. Організація та економіка виробництва

Під час проходження практики студент повинен ознайомитися з різними видами виробничої діяльності підприємства, структурою управління підприємством та його підрозділами, організацією технологічних процесів на лісогосподарських роботах. Слід навести загальну характеристику лісогосподарської діяльності підприємства, планові та фактичні обсяги щорічного виробництва (обсяг рубок головного і проміжного користування, садіння лісу тощо).

2.2. Лісовпорядкування і лісова таксація

Ознайомитися з матеріалами лісовпорядкування, проектом організації і розвитку лісового господарства, планами лісонасаджень і таксаційними описами насаджень та ін. Ознайомитися з технікою переліку дерев у насадженнях та заготовленої деревини на лісосіках, методикою підбору, рубки та обміру модельних дерев.

2.3. Лісівництво

Проаналізувати матеріали останнього лісовпорядкування і підібрані необхідні дані для написання курсових робіт і дипломного проектування. Ознайомитися в умовах підприємства із системами рубок головного користування, рубками догляду, технологією їхнього проведення і технологічними картами розробки лісосік.

2.4. Лісові культури

Ознайомитися з календарними планами та обсягами заготівлі лісонасінневої сировини в розрізі порід та лісництв, з об'єктами тимчасової і постійної лісонасінневої бази і документацією по них; з порядком оформлення матеріалів формування партії лісового насіння та відбору середнього зразка (паспорт партії лісового насіння, етикетка, акт відбору середнього зразка та ін.). Описати види і кількість розсадників, їхню загальну площу та кількість вирощуваного садивного матеріалу у відділеннях розсадника (сіянці, саджанці деревних та плодових) окремо по відкритому та закритому ґрунту. Схарактеризувати обсяги лісовідновлення та лісорозведення по підприємству в розрізі підрозділів (лісництв) за категоріями лісокультурних площ.

2.5. Лісова і гідротехнічна меліорація

Ознайомитися з характеристикою наявних смугових та масивних захисних лісонасаджень, плановими та фактичними обсягами їхнього створення й особливостями фінансування. Вивчити наявні види гідротехнічної меліорації: зрошення, осушення, гідротехнічні споруди тощо. Ознайомитися з характеристикою та роботою зрошувальної системи лісового розсадника.

2.6. Лісоексплуатація і лісозаготівля

Ознайомитися з видами та обсягами лісоексплуатації: лісозаготівлею, заготівлею недеревної лісової та іншої продукції, рекреаційним лісокористуванням тощо. Навести основні показники лісозаготівлі (за об'ємом, площею, видами рубок, типами умов місцезростання, породами і т.д.) та стан механізації лісозаготівельних робіт.

2.7. Лісозахист, охорона природи, лісова пірологія

Ознайомитися з роботою інженера-лісопатолога та інженера охорони і захисту лісу, обсягами та фінансуванням лісоохоронних заходів; з організаційно-технічними заходами щодо охорони лісу від пожеж та діючими схемами пожежної безпеки підприємства, заходами щодо пропаганди охорони природи, наявністю шкільних лісництв і програмою їх діяльності.

2.8. Механізація лісогосподарських робіт

Ознайомитися і навести перелік засобів механізації, які використовують під час: рубок головного користування і рубок догляду; збору, переробки і зберігання насіння; вирощування садивного матеріалу у

розсадниках і створення лісових культур; проведення протипожежних заходів і гасіння пожеж; боротьби зі шкідниками і хворобами.

3. Матеріали для курсового проектування і лабораторно-практичних робіт

Перед виїздом студентів на практику викладачі відповідних дисциплін виділяють ті програмні питання, які необхідно обов'язково розкрити на фактичному матеріалі підприємства, враховуючи особливості курсового проектування та виконання лабораторних і практичних завдань.

3.1. Лісівництво

- Місце розташування, характеристика природно-кліматичних умов підприємства;
- економічні умови;
- таксаційні описи насаджень 20–30 кварталів;
- план лісових насаджень лісництва (масштаб не менше 1: 25000);
- копії технологічних карт (освітлення, прочистка, проріджування, прохідна, санітарні рубки, головне користування).

3.2. Лісові культури

Документація з лісового насінництва:

- баланс лісового насіння на весну по ДП (форма 32);
- документація зональної лісонасінневої станції (посвідчення про кондиційність лісового насіння; результати обстеження середнього зразка насіння та ін.).

Документація з лісових розсадників:

- проект робіт у розсадниках по ДП (форма 02);

- акт технічного приймання робіт у посівних відділеннях розсадників (форма 06);
- наказ про проведення технічного приймання виконаних робіт і матеріали технічного приймання та зведена відомість технічного приймання посівів у розсадниках (форма 07);
- акт технічного приймання робіт у шкільних відділеннях і на плантаціях (форма 08);
- звіт про наявність садивного матеріалу (форма 14);
- звіт про наявність саджанців у шкільних відділеннях і на плантаціях (форма 15);
- розрахунково-технологічні карти на вирощування різних видів садивного матеріалу;
- наказ про проведення інвентаризації садивного матеріалу і матеріали інвентаризації садивного матеріалу (польові картки (форма 12, 13), зведені відомості й акт);
- баланс садивного матеріалу на весну поточного року (форма 31).

Документація з лісових культур:

- відомість попереднього проектування ділянок лісокультурного фонду, що підлягають залісенню або відведенню під природне поновлення у році, по ДП (форма 01);
- проект лісових культур, лісових плантацій (форма 03);
- проект природного поновлення (форма 04);
- зведена відомість проектів лісових культур, промислових плантацій і природного поновлення (форма 05);
- технологічна карта проведення лісокультурних робіт за різними категоріями лісокультурних площ;

- наказ про проведення технічного приймання виконаних робіт і матеріали технічного приймання: польові картки, зведені відомості й акти (форма 09, 10, 11);
- наказ про проведення інвентаризації лісових культур і матеріали інвентаризації лісових культур: нормативи (дод. 13 до Інструкції з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів), польові картки (форма 16), зведені відомості, звіти (форма 17) й акти;
- документація до переведення лісових культур до вкритої лісом площі: нормативи, що використовуються, та дані по підприємству (дод. 23 до Інструкції з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів), польова картка атестації лісових культур, лісових плантацій чотирирічного і старшого віку (форма 18), звіт про атестацію лісових культур, лісових плантацій чотирирічного і старшого віку (форма 19), дод. 34 Інструкції, форма 22, 23);
- звіт про загиблі та неатестовані незімкнуті лісові культури, лісові плантації (форма 26);
- звіт про наявність лісових культур, лісових плантацій (форма 27);
- наряди-акти на виконання робіт (підготовка ґрунту, виконання посіву (посадки), проведення доглядів (ручних, механізованих) та ін.) (форма № ЛГ-1);
- книга лісових культур (форма 33);
- книга природного поновлення (форма 34);
- звіт про виконання лісокультурних робіт (форма 35);
- матеріали річної звітності ДП лісового господарства, підготовлені для обласного управління (форма 10-ЛГ та ін.), що стосуються лісокультурної справи підприємства, облік лісокультурного фонду (форма 30).

Всі матеріали мають відповідати показникам діяльності підприємства за поточним роком (деякі – за минулим).

4. Звітна документація про ознайомчу практику

4.1. Оформлення щоденника та характеристика студента

В період проходження ознайомчої практики слід вести щоденник, а після закінчення скласти звіт. Щоденник заповняють кожний день, перебуваючи на виробництві, описуючи виконані роботи і даючи критичний аналіз результатів практики. Щоденник завіряє керівник практики від виробництва, а після повернення в університет його здають на кафедру разом зі звітом.

Характеристику студенту під час проходження практики дає керівник практики від виробництва або керівник підприємства чи підрозділу. В ній вказують ставлення студента до ознайомчої практики, ступінь засвоєння теоретичних знань і набутих практичних навичок, інформацію про залучення до виконання робіт, участь у громадському житті підприємства і под.

4.2. Звіт про ознайомчу практику

Звіт про практику складають в останні дні перебування на виробництві. Його завіряє керівник практики. Звіт складається зі вступу, пояснювальної записки, висновків і додатків. Обсяг пояснювальної записки з висновками 10 – 20 сторінок. У звіті наводять список використаних літературних джерел, нормативних матеріалів.

У вступі дають коротку характеристику підприємства, характеризують напрями і результати його діяльності.

В основній частині звіту розкривають усі питання, передбачені програмою, описують усі види виконуваних робіт. При цьому відображають:

- умови, в яких проводили роботи (наприклад, під час відведення лісосік вказати вік, склад, бонітет насадження і т. д.);
- технології робіт, використовувані машини, знаряддя та інструменти;
- результати й оцінки якості виконаних робіт.

До основної частини звіту додають первинні документи, затверджені на підприємстві правила техніки безпеки та ін.

У висновках студент аналізує практичну діяльність лісогосподарського виробництва з огляду на теоретичні знання, здобуті в процесі навчання в університеті.

У звіті відображають участь в громадській і виробничій діяльності підприємства, конкретну роботу, виконану під час практики, та додають копії відповідних документів, а також фотографії, які відображають основні етапи проходження практики.

Для економії паперу на CD-(DVD-) диску записують електронні варіанти (оригінали чи скановані копії) проекту, таксаційного опису та інших необхідних документів. Диск прикладають до звіту разом зі скріншотом кореневого каталогу.

4.3. Структура звіту про ознайомчу практику

Титульна сторінка

Відрядне посвідчення

Характеристика

Щоденник

Пояснювальна записка

Вступ

- 1. Організація та економіка виробництва*
- 2. Лісовпорядкування і лісова таксація*
- 3. Лісівництво*
- 4. Лісові культури*
- 5. Лісова і гідротехнічна меліорація*
- 6. Лісоексплуатація і лісозаготівля*
- 7. Лісозахист, охорона природи, лісова пірологія*
- 8. Механізація лісогосподарських робіт*

Висновки

Література

Відомості про участь у діяльності підприємства

Додатки

Диск та скріншот кореневого каталогу

5. Підсумки практики

Після закінчення практики звіт захищають перед комісією. Оцінюючи підсумки роботи студента, беруть до уваги характеристику, яку йому дали на підприємстві, а також рівень оволодіння зібраним матеріалом. Обов'язково описують види лісогосподарської діяльності й об'єкти, які мають наукову, науково-практичну та виробничу цінність, містять передовий виробничий досвід тощо.

У разі невиконання програми практики, одержання негативного відгуку від підприємства студент повторно направляється на практику в період канікул. В окремих випадках можуть розглядати питання про відрахування з числа студентів університету.

Укладачі:

Карпець Юрій Вікторович

Салтиков Андрій Миколайович

Лялін Олександр Іванович

Мікуліна Інна Миколаївна

**Методичні вказівки до проходження ознайомчої практики
студентами факультету лісового господарства
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»
напряму 6.090103 – «Лісове і садово-паркове господарство»
спеціалізації «Лісове господарство»**

Редактор Т.Є. Кучеренко

Коректор Т.Є. Кучеренко

Комп'ютерний набір і верстка А.Ю. Гордіященко

Підписано до друку 27.08.2014 р. Формат 60×84 1/16. Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Обсяг: ум.-друк. арк. 0,9; обл.-вид. арк. 0,6. Тираж 100. Зам.

Виробник – редакційно виробничий відділ харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.
62483, Харківська обл., п/в «Комуніст-1», навч. міст. ХНАУ, тел. 99-72-70.
E-mail: office@knau.kharkov.ua

Виготовлювач – дільниця оперативного друку ХНАУ, тел. 99-77-80